

NEAIZMIRSTI
IZLASĪT

Vairāki uzņēmumi
pārtrauc sadarbības ar
partneriem Krievijā

TOP 10 lielākie Krievijas
kapitāla uzņēmumi
Latvijā

Iznācis *Dienas Biznessa*
zīmola izdevums
TOP500

Panākumu atslēga ir
procesu efektivizācija

Eksperti

Likumam būtu jāļauj atkāpties no nesamērīgi apgrūtinājoša līguma

Jānis Jurkāns, Zvērinātu advokātu biroja "CersJurkāns" partneris,
zvērināts advokāts
Publicitātes foto

*Jānis Jurkāns, zvērinātu advokātu biroja "CersJurkāns"
partneris, zvērināts advokāts; Kristaps Dortāns, zvērinātu
advokātu biroja "CersJurkāns" jurists, 30.03.2022*

**Jaunākais
izdevums**

Dalies ar šo rakstu

Pēdējo gadu laikā komersanti aizvien biežāk ir spiesti saskarties ar objektīvām, ārpus viņu ietekmes sfēras pastāvošām grūtībām izpildīt no noslēgtajiem līgumiem izrietošās saistības. Šāda problēma, jo īpaši bija un ir vērojama būvniecības nozarē.

COVID-19 pandēmijas laikā 2020. gadā bija novērojams "piegādes ķēdes pārtraukums", kas izraisīja augstu pieprasījumu gan pēc ikdienišķām precēm, gan būvmateriāliem, tādējādi radot cenu kāpumu. Tas būvnieku starpā raisīja diskusijas par nepieciešamību jau noslēgtajos līgumos ietvert cenu indeksācijas risinājumus. Risinājumi tika meklēti neskatoties uz to, ka šie līgumi bija noslēgti vēl pirms straujā būvmateriālu cenu kāpuma un tajos nebija pielīgta iespēja mainīt līguma cenu.

Sobrīd nepieciešamība izdarīt izmaiņas jau noslēgtos līgumos kļūst vēl aktuālāka. Ukrainā notiekošās karadarbības rezultātā rietumu valstis ir ieviesušas dažādas sankcijas pret Krieviju, Baltkrieviju, kā arī pret virkni juridisku un fizisku personu. Šo izmaiņu rezultātā visā Eiropā un ne tikai atkal ir redzams būtisks cenu pieaugums un pat atsevišķu būvmateriālu iztrūkums.

Piemēram, situācijā, kad līguma izpildei ir nepieciešami materiāli, kuru piegāde šobrīd ir apstājusies vai to cena būtiski pieaugusi, ir skaidrs, ka gan pasūtītājs, gan izpildītājs ir kļuvuši par situācijas ķīlniekiem – pasūtītājs nespēj pabeigt darbus par iepriekš nolīgto cenu, bet pasūtītājs ne vienmēr ir gatavs maksāt papildus vai projektu apturēt, nepiemērot līgumsodu u.tml.

Līdz ar to īpaši ir aktualizējusies problēma par līgumsaistību neizpildi un par to piemērojamajām līgumiskajām sankcijām, ja saistību neizpilde notikusi sakarā ar būtiskiem ārējiem šķēršļiem. Konkrētajā gadījumā varam modelēt divu veidu saistību izpildes neiespējamības:

1. nepārvaramas varas apstākļu iestāšanās, kuru pamatā ir objektīvs šķērslis, kas liedz līgumslēdzējas pusei izpildīt no līguma izrietošās saistības, piemēram, ja Latvijas komersants ir noslēdzis līgumu par Ukrainā ražotu preču piegādi, bet karadarbības rezultātā šīs preces piegādi nav iespējams veikt, jo piegādes vietā norisinās intensīva apšauze;
2. apstākļu izmaiņa, kad no līguma izrietošās saistības faktiski ir iespējams izpildīt, taču saistību izpilde ir nesamērīgi apgrūtināša un pat netaisnīga, piemēram, ja Latvijas komersants ir noslēdzis līgumu ar pasūtītāju, saskaņā ar kuru tas ir uzņēmies noteiktā termiņā uzbūvēt objektu, bet būvniecībai nepieciešamo izejmateriālu cenas ir ievērojami palielinājušās, vai tie vispār nav pieejami.

Nepārvaramas varas apstākļu tiesiskais regulējums Latvija ir skaidrs, proti, ja ir iestājušies nepārvaramas varas apstākļi, tad tas ir pamats līguma izpildi atlikt vai pat līgumu izbeigt, turklāt, nepakļaujot līgumslēdzējas

pusi nekāda veida līgumiskām sankcijām, piemēram, līgumsodam. Katrā konkrētajā situācijā nepārvaramas varas apstākļus ir nepieciešams izvērtēt, jo īpaši izsverot šo apstākļu ietekmi ar līguma izpildi.

Daudz sarežģītāka situācija veidojas otrajā gadījumā. Proti, Latvijas likumos nav ietverts tiesiskais regulējums nesamērīgi apgrūtināšas līguma izpildes gadījumiem. Taču tieši šādi gadījumi kļūst arvien izplatītāki, jo īpaši būvkomersantu vidū. Pašlaik būvkomersanti saskaras galvenokārt ar divām problēmām – straujo cenu kāpumu lielākajai daļai būvuzstrādājumu, un atsevišķu būvuzstrādājumu nepieejamību, jo tirgū ir radies deficīts.

Abos gadījumos, būvkomersantam, kas ir uzņēmies saistības pasūtītājam uzbūvēt objektu noteiktā termiņā, ārējo šķēršļu iespaidā, rodas problēmas izpildīt ar līgumu uzņemtās saistības. Turpinot izpildīt līgumu, kur līguma izpildes pašizmaksa ir lielāka par ieņēmumiem, komersants pakļauj maksātnespējas riskam gan sevi, gan savus piegādātājus un apakšuzņēmējus. Savukārt pat, ja nepieciešamo materiālu cenas nav pieaugušas, tad to ilgstoša nepieejamība neļauj uzņēmējiem iekļauties noliktajos darbu izpildes termiņos, tādējādi pakļaujot sevi līgumiskām finansiālām sankcijām, piemēram, līgumsodam.

Tādējādi aktuāls ir jautājums par to, vai pastāvot šādiem ārējiem šķēršļiem, pusei, kura neizpilda no līguma izrietošās saistības, ir iespējas izbeigt vai atlikt līguma izpildi izvairoties no līgumiskām sankcijām vai zaudējumu atlīdzības pienākuma.

Daudzas Eiropas valstīs ir ieviesušas regulējumu, kas paredzēts tādos starptautiska rakstura tiesību avotos, kā UNIDROIT principi, Eiropas līgumtiesības principi un Eiropas Kopējais modelis, un ar kura palīdzību ir iespējams mainīt netaisnīgu situāciju pret vienu vai abām līgumslēdzēju pusēm, kas radusies mainoties faktiskajiem apstākļiem.

Šāda regulējuma ieviešana ir skaidrojama tīri no ekonomiskiem apsvērumiem, jo valsts nav ieinteresēta, lai kāds no komersantiem ciestu nesamērīgus zaudējumus. Pakļaujot

komersantu situācijai, kad tas, nespējot izpildīt ar līgumu uzņemtas saistības, cieš nepamatoti lielus zaudējumus, tiktu ietekmēta tautsaimniecība kopumā, proti: palielinātos komersantu maksātnespējas procesu skaits, bezdarbs, samazinātos algas un rastos citas nevēlamas sociālās sekas. Šāda regulējuma ieviešana ļauj izvairīties no minētajām nevēlamajām sociālajām un ekonomiskajām sekām.

Atgādināsim, ka arī Latvijā 2009.gadā likumdevējs bija plānojis ieviest grozījumus Civillikumā. Par pamatu tika ņemts Eiropas līgumtiesību principos nostiprinātais tiesiskais regulējums, kas paredz mehānismu līgumslēdzējpusēm izbeigt līgumu, ja saistību izpilde ir kļuvusi pārmērīgi apgrūtināša saistībā ar objektīvām apstākļu izmaiņām. Neskatoties uz minēto, grozījumi netika atbalstīti un tādējādi netika ieviesti Civillikumā. Tomēr situācija tautsaimniecībā sakarā ar COVID-19 pandēmiju un karadarbību Ukrainā, mūsdiā, liek aktualizēt 2009.gadā piedāvāto grozījumu ieviešanu.

Šobrīd Latvijas likumos ietvertais regulējums noteic, ka tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam pienākumu izpildīt apsoltu, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma. Autoru ieskatā arī pašlaik komersantam, kuram līguma izpilde kļuvusi nesamērīgi apgrūtināša, pastāv iespējas cīnīties par atbrīvošanu no saistību izpildes vai līgumiskām sankcijām, taču šis process ir daudz komplicētāks, nekā gadījumā, ja likums paredzētu tam speciālu regulējumu. Proti, tiesiskas noteiktības labad būtu nepieciešams ieviest grozījumus Civillikumā, kas paredzētu tiesību atkāpties no līguma, kad saistību izpilde ir kļuvusi pārmērīgi apgrūtināša.

#1/2 Jānis Jurkāns, Zvērinātu advokātu biroja
"CersJurkāns" partneris, zvērināts advokāts
Publicitātes foto

#2/2 Kristaps Dortāns, Zvērinātu advokātu biroja
"CersJurkāns" jurists
Publicitātes foto

Komentāri

Pievienot komentāru